

202 nami dreves, so zgrebli v potok, kjer čaka, da ga bo večja voda odnesla do zbiralnika proda v Logu.

Strokovnjaki Soškega gozdnega gospodarstva iz Idrije so pripravili tudi projekt ozelenitve, ki ga je odobrila pristojna služba za varstvo naravne in kulturne dediščine v Novi Gorici.

Tako je bilo vse pripravljeno za naslednjo fazo sanacije, t.j. obnovo vseh sistemov mostovžev, ramp, dviznega mostiča in stopnišč, ki prek slapov vodijo do bolnišnice. Na podlagi projekta poti, ki ga je izdelal dipl.inž. Franc Vardjan iz Restavratorskega centra Republike Slovenije, je sredi marca začel delati indrijski Zidgrad oziroma njegova delovna enota iz Cerknega.

Največje težave pri sanaciji so z restavriranjem predmetov iz bolnišnice, kar je spričo pomanjkanja restavratorjev pri nas seveda razumljivo. Ta dela so se začela šele v začetku novembra. Prvi je začel samostojni restavrator Alojzij Papič, v delavnici, ki nam jo je brezplačno ponudil Muzej ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani. Pridružila sta se mu restavratorja Lujo Umek v Pokrajinskem muzeju Koper in Tone Miklavžina v Zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine v Novem mestu.

Vzporedno z vsemi temi deli poteka tudi akcija za pridobitev uporabnega dovoljenja za otvoritev objekta.

Zaključno dejanje obnovenih del Partizanske bolnišnice Franje bo seveda otvoritev in ponovni množični obisk, ki se je v zadnjih letih gibal od 30 do 40 tisoč, od tega je bilo kar okrog 8 do 10 tisoč tujcev, predvsem iz Italije in Nizozemske.

Seveda bomo to dosegli le z ustrežno informativno-propagandno akcijo in s turistično predstavitvijo objekta, kar je sestavni in zaključni del obnove.

Želimo si, da bi spomenik človečnosti in humanosti ponovno zaživel in žel občudovanje številnih obiskovalcev od blizu in daleč, tudi zato, ker so bila v njegovo sanacijo vložena velika denarna in materialna sredstva ter požrtvovalno delo in solidarnost številnih ljudi.

KDAJ SPREMEMBE SISTEMA SOLIDARNOSTI NA ZVEZNI RAVNI?

Jelka Bratec*

Solidarnost smo doslej opredeljevali kot eno temeljnih vrednot naše humane in socialistične družbe, a smo jo kot mnoge druge vrednote pri praktičnem uresničevanju pogosto razvrstili. Ob dogovarjanju in usklajevanju o solidarnostnem pokrivanju škod ob večjih naravnih nesrečah v Jugoslaviji je tako večkrat prihajalo do razhajanja in ne do združevanja, kar naj bi bil smisel medrepubliške solidarnosti.

Ob razmišljanjih o potrebnih spremembah obstoječega sistema solidarnosti se torej zastavlja vprašanje, kako kljub dosedanjim razhajanjem, mnogim nepravilnostim in nedoslednostim pri porabi sredstev solidarnosti vendarle ohraniti izvirna in temeljna načela solidarnosti v korist človeka, območja ali dela gospodarstva, ki je ob nesreči prizadeto, in ne na škodo in za neupravičeno izrabljanje tistega, ki pomoč daje. Vsaj pri tem občutljivem področju medčloveških odnosov bi morali ohraniti vse pozitivne vrednote ter v praksi potrjene sistemske rešitve, hkrati pa učinkovito spremeniti vse, kar se je pokazalo kot neučinkovito, slabo ali nepotrebno. In kar je še posebej pomembno: ne smemo dopustiti, da bi razvrstili in izigrali iskreno pripravljenost ljudi za pomoč sočloveku, ki se je doslej že tolikokrat potrdila ob naravnih in drugih ujmah pri nas in v svetu.

Medrepubliška solidarnost narodov in narodnosti Jugoslavije je »uzakonjena« že poldrugo desetletje in opredeljena s tremi medrepubliškimi družbenimi dogovori (2). O solidarnosti smo v dosedanjih številkah Ujme že pisali in jo tudi kritično ocenili. (1, 5). Mislim, da dovolj upravičeno, saj smo republika, ki je vedno dosledno izpolnjevala skupaj dogovorjene in sprejete obveznosti do drugih okolij; v predhodnih usklajevanjih pa smo bili praviloma najbolj kritični do pristopov, postopkov, metodologije in višine večkrat precenjene škode. »Krivi« smo tudi, da nekateri zahtevki za sredstva medrepubliške solidarnosti (še vedno) niso odobreni. Gre predvsem za zahtevek SR Hrvatske ob potresu v Kninski krajini v letu 1986, za zahtevek SR BiH ob več naravnih nesrečah v istem letu in ob suši v l. 1988; zaradi nedoseženega soglasja pri dogovarjanju republik in pokrajin glede sanacije škode zaradi toče in neviht v SAP Vojvodini v l. 1987 pa je bil v zvezni skupščini (torej izven dogovorjenega sistema solidarnosti) po intervenciji predsedstva SFRJ vendarle sprejet zakon, po katerem morajo republike in avtonomni pokrajini v treh letih zagotoviti

prispevke v skupni višini 21.500,00 dinarjev za odpravo posledic škode za omenjene nesreče. O argumentih našega vračanja teh obveznosti smo prav tako že pisali v zadnji številki Ujme, kot tudi o nekaterih razlogih, ki narekujejo spremembe družbenih dogovorov na zvezni ravni (1). Naj povzamem le nekatere: nezadostna višina sredstev solidarnosti v republikah in pokrajinah in že zdaj prevelike obveznosti; vse večja pričakovanja uporabnikov teh sredstev, hkrati pa vse večje inflacijsko razvrstitev zbranih sredstev; premajhna učinkovitost in racionalnost pri porabi teh sredstev, tudi zaradi premajhne selekcije; ne dovolj učinkovit družbeni nadzor nad porabo; premajhna odgovornost prejemnikov solidarnosti za namensko in racionalno porabo sredstev; nedosledno preventivno delovanje in ukrepanje za zmanjševanje in preprečevanje naravnih nesreč ipd.

Razlogov za spremembe in dopolnitve sedanjega sistema solidarnosti je torej več kot dovolj!

To je spoznal tudi Zvezni izvršni svet, ki je aprila 1989 Zveznemu sekretariatu za finance dal nalogo, naj začne postopek za noveliranje treh obstoječih dogovorov o oblikovanju in porabi sredstev solidarnosti narodov in narodnosti Jugoslavije. Razlogi, ki jih navaja v obrazložitvi, so predvsem nejasnosti pri dosedanjih razlagi dogovorov v konkretnih primerih porabe sredstev solidarnosti, v čemer vidi tudi razlog, da nekateri dogovori niso bili sprejeti. Omenja nejasnosti pri oceni škode na posameznih objektih, predmetih in dobrinah, pri seštevjanju škode od potresov in poplav z razlogom, da se doseže opredeljeni cenazus: nekateri so zahtevali tudi valorizacijo danih sredstev.

Tako je Zvezni sekretariat za finance v juniju 1989 pripravil delovno besedilo novega dogovora (3), ki je tri dosedanje dogovore o oblikovanju, o dajanju sredstev solidarnosti in o ugotavljanju in ocenjevanju škode ob naravnih nesrečah združil v enega. Vendar je ta predlog praktično vse doslej ostal le na ravni usklajevanja med zveznim in republiškim sekretariati za finance, oz. znotraj Zveznega izvršnega sveta in izvršnimi sveti republik in pokrajin.

Prvo besedilo je prineslo le nekaj novosti: dvig cenusa za pridobitev solidarnostne pomoči, s 4 % na 5 % družbenega proizvoda, uvrstitev suše med naravne nesreče, prepoved seštevjanja škod različnih nesreč, ki vsaka zase ne dosegajo cenzu-

UJMA
UJMA
UJMA

* Republiška konferenca Socialistične zveze Slovenije, Komenskega 11, Ljubljana.

sa, ter izrecno določbo, da se sredstva solidarnosti ne valorizirajo.

Na osnovi pripomb iz republik in pokrajin je bilo pripravljeno novo besedilo predloga dogovora (4), ki ga je 11. oktobra 1989 sprejela Komisija za obravnavanje zahtevkov za dodelitev sredstev solidarnosti pri Zveznem sekretariatu za finance, pri čemer pa ni bilo doseženo popolno soglasje republik in pokrajin. Komisija je zaradi izključujočih se stališč do posameznih vprašanj ocenila, da predlogov in pripomb ni mogoče strniti v celoto in tako so ostale spremembe dogovora in s tem celotnega sistema solidarnosti nedorečene.

Za zdaj predlagane spremembe so predvsem:

- Vrste naravnih nesreč, za katere se lahko uveljavlja medrepubliška solidarnost, so ostale po usklajevanju nespremenjene (izjema so potresi in poplave večjih razsežnosti in druge nesreče, ki jih s svojimi predpisi določijo republike in pokrajini in zaradi katerih je ogroženo življenje ali zdravje večjega števila ljudi oz. je povzročena škoda večjega obsega).
- Nobenih sprememb ni pri višini odvajanja sredstev solidarnosti (0,2% od DP celotnega gospodarstva republike) kot tudi pri njihovih virih. V predlogu se izrecno opredeljuje enodnevni zaslužek kot vir solidarnostnih sredstev na dan 26. julija. Uvaja se **sporazumno** določanje izdajanja in vplačila opredeljene višine sredstev. Izpuščeno je zgornje omejevanje izpolnjevanja obveznosti, ki je bilo doslej limitirano z višino 2% DP republike.
- Ni sprememb glede tedna solidarnosti, predlagan pa je dogovor republik in pokrajin o uvedbi posebnega davka na promet za PTT storitve in storitve v železniškem prometu (pod pogoji, da je to predvideno v Zakonu o obdavčitvi proizvodov in storitev v prometu).
- Nista več predvideni enotna emisija in sporazumna ureditev vrednosti, izdaje in prodaje znamk solidarnosti ter stroškov zanje.
- Predlog dogovora izrecno določa, da se dodeljena sredstva solidarnosti ne valorizirajo.
- Tudi glede družbenega in zasebnega sektorja ni nikakršnih sprememb, čeprav bi glede na sprejeta ustavna dopolnila in zakonske spremembe to upravičeno pričakovali.
- Seštevanje škod ni mogoče, razen izjemoma, če so nastale v istem časovnem obdobju oz. če gre za škodo zaradi poplav, ki tvorijo enotno poplavno območje.
- Doslej v dogovoru ni bilo opredeljeno, kateri organ v republikah odloča o dodeljevanju solidarnostnih sredstev in tudi sprejema družbeni dogovor. Zdaj se predlaga, naj bi bila to skupščina. Če bi taka rešitev obveljala, bi morali v naši republiki spremeniti sistem odločanja, saj ima zdaj to vlogo odbor podpisnikov republiškega družbenega dogovora.
- Glede postopka uveljavljanja sredstev solidarnosti ter ugotavljanja in ocenjevanja

vanja škode prav tako ni bistvenih sprememb.

Kot je bilo že omenjeno, so mnenja republik in pokrajin glede novega dogovora različna. Črna gora se zavzema za ohranitev dosedanjega cenusa (4%), druge republike se s povišanjem strinjajo. Vojvodina in Srbija predlagata razširitev vrst naravnih nesreč, Slovenija, Črna gora in Makedonija vztrajajo le pri poplavah in potresih. Makedonija, Črna gora in Vojvodina predlagajo valorizacijo danih sredstev, Slovenija in Srbija se zavzemata le za valorizacijo družbenega proizvoda kot kriterija za oceno škode na nivo cen ob nastanku nesreče. Srbija in Vojvodina imata pripombe k enodnevnemu zaslužku. Za seštevanje se zavzema Srbija (ob hkratnem višjem cenusu). Slovenija predlaga podrobnejšo opredelitev dodeljevanja sredstev v primerih, ko je več republik hkrati upravičenih do solidarnosti, ter zahteva, da se postopek sprejemanja dogovora ne spreminja. SR Hrvatska, SR BiH in SAP Kosovo pa vsaj v tej fazi usklajevanja niso imele pripomb in predlogov.

Ne glede na te skorajda minimalne pripombe in predloge sekretariatov za finance, kar je presenetljivo, če upoštevamo dosedanje »pestro« prakso uresničevanja sistema solidarnosti, bi bilo potrebno vsaj odpreti vsa načelna in konkretna vprašanja tega sistema.

Že v uvodu sem zapisala, da gre pri solidarnosti za dragoceno vrednoto medčloveških odnosov in zato za občutljivo in pomembno politično vprašanje na medrepubliški ravni. Zato je nujno, da imajo vsi, dajalci in sprejemniki solidarnosti, organi in organizacije v republikah in občinah, ki neposredno izvajajo ta sistem, možnost, da se izrečejo o vseh njegovih slabostih, napakah pa tudi dosežkih, ki jih kaže ohraniti.

Korenite družbenopolitične in ekonomske ter druge spremembe, sprejeta ustavna dopolnila, zakonske in druge novosti, ki se v zadnjem času kar vrstijo, vprašanja nadaljnega urejanja odnosov v federaciji idr. že sama po sebi terjajo temeljit premislek o nadaljnjem urejanju solidarnosti ob naravnih nesrečah.

Inflacija je razvrednotila tudi solidarnost. V teh razmerah kriterij za dodelitev solidarnostnih sredstev ne more biti več višina škode, primerjana z družbenim proizvodom iz leta pred nesrečo. Ta, kot smo videli, zaenkrat ostaja edini kriterij za oceno škode.

Sistem solidarnosti na zvezni ravni mora še bolj kot doslej izražati osnovno načelo solidarnosti, to je zagotavljanje osnovnih pogojev za življenje in delo na prizadetem območju, celovita sanacija, vzpostavitev prvotnega stanja in njegovo izboljšanje pa je dolžnost celotne družbenopolitične skupnosti in odgovornost vrste družbenih subjektov, ki so v svojih planskih dokumentih dolžni tudi dolgoročno načrtovati in zagotavljati sredstva ter ukrepe za take primere.

V razmerah preobremenjenega gospo-

darstva in kroničnega pomanjkanja solidarnostnih sredstev v republikah mora biti solidarnostna pomoč izrazito selektivna. Zato kaže kriterije za uporabo teh sredstev še poostriiti, proučiti višino potrebne izdajanja sredstev in sploh način ugotavljanja in ocenjevanja škode, ter dodeljevanja sredstev (morda bi morali bolj uveljavljati posojilno politiko in ne le nepovratna sredstva).

Vloga in pristojnosti zveznega in republiških izvršnih svetov ter sedanjih komisij ostajajo v predlaganih spremembah nespremenjene, kar morda res kaže prehteti glede na sprejeta ustavna dopolnila.

Z ustavnimi dopolnili in novo zakonodajo sta družbena in zasebna lastnina izenačeni, zato morata biti v enakopravnem odnosu tudi v primeru, ko gre za dodeljevanje solidarnostnih sredstev, še posebej, ker delavci iz obeh sektorjev prispevajo solidarnostna sredstva. Sedanji dogovor teh novih odnosov žal ne upošteva.

O vsem tem in najbrž še o čem, česar se v tem prispevku nisem dotaknila, bi kazalo razmišljati, ko se lotimo spreminjanja sistema solidarnosti, da ne bodo imeli slabega občutka tisti, ki so solidarnosti deležni, in da ne bodo nejevoljni tisti, ki so zanj dolžni prispevati.

1. Bratec, J., 1989. Solidarnost v letu 1988, Ujma, št. 3.

2. Dogovor o oblikovanju sredstev solidarnosti narodov in narodnosti Jugoslaviji ter republik in pokrajin za odpravljanje posledic naravnih nesreč (Ur. l. SFRJ, 44/74, 16/79, 28/84).

Dogovor o dajanju sredstev solidarnosti republik in AP za nudenje medsebojne pomoči za odpravljanje posledic potresov in poplav večjih razmer (Ur. l. SFRJ, št. 16/79, 28/84).

Dogovor o ugotavljanju in ocenjevanju škode, ki so jo povzročile elementarne nesreče (Ur. l. SFRJ, št. 24/78, 28/84).

3. Predlog dogovora o oblikovanju in uporabi sredstev solidarnosti narodov in narodnosti Jugoslavije ter republik in avtonomnih pokrajin za odpravljanje posledic naravnih nesreč, 22. junij 1989, Beograd.

4. Predlog dogovora z istim naslovom, 24. oktober 1989, Beograd.

5. Ušeničnik, B., Bratec, J., 1987. Naravne nesreče in solidarnost, Ujma, št. 1.

6. Zakon o začasnih ukrepih za zagotavljanje sredstev za odpravo posledic elementarnih nesreč (toče in nevihte) v SAP Vojvodini, 25. junij 1987 (Ur. l. SFRJ, št. 60/1989).